

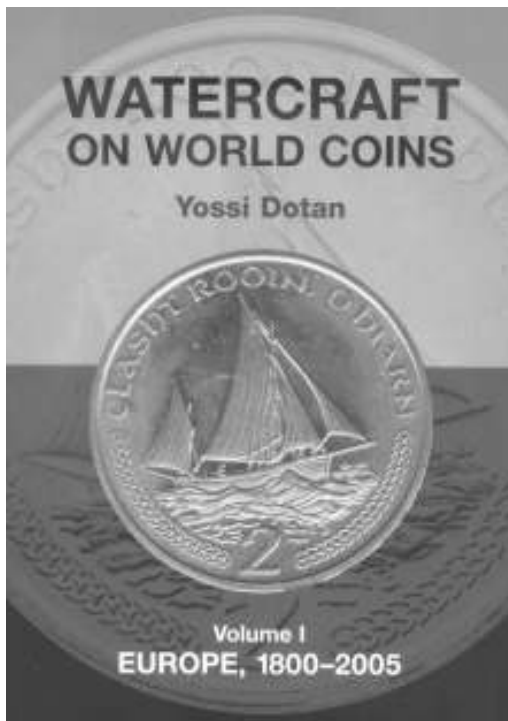
ממדך הספרים:

לאיו הספינות שבדרך!

מאת: פנחס בר-זאב

פתגם הולנדי עתיק אומר: "מי שאינו מכבד קטנות, אינו שווה גדולות", או במונחים נומיסמטיים "מי שאינו נותן כבוד לכסף קטן, לא מגיע לו כסף גדול".

יוסי דותן, חבר בעמותה שלנו, הינו יליד הולנד שעוסק במשך כמעט כל ימי חייו בכסף גדול; עד ליציאתו לגמלאות כרואה חשבון, ועתה כחבר הנהלה או מבקר של מספר עמותות וארגונים. אולם, יוסי דווקא מאוד אוהב כסף קטן, במיוחד מטבעות עליהם מתנוססים איורים של אוניות, החל מתיבת נוח ועד לצוללות גרעיניות עכשוויות.

נומיסמטיקה נושאית (תמטית), איסוף מטבעות ושטרות לפי נושאים, צוברת בעשורים האחרונים תאוצה ניכרת. מבול ההנפקות החדשות על ידי הבנקים המרכזיים של כמעט כל מדינות העולם – לרבות מטבעות כסף וזהב – הופך את האיסוף של מטבעות לפי מדינה כמשימה קשה למדי ויקרה עד מאוד. נושאי איסוף פופולריים הם: אישים (למשל אלברט אינשטיין), רכבות, מכוניות, אומנות, ספורט, בעלי חיים, צמחים ופרחים, ולצורך ענייננו: אוניות. תחום אספנות זה מכונה על ידי יוסי דותן "נומיסנאוטיקה" (numisnautics). עבור יוסי, איסוף מטבעות עם אוניות אינו כרוך אך ורק בליקוט מטבעות והכנסתם אלבומים, אלא בראש ובראשונה לימוד, מחקר והכרת ההיבטים ההיסטוריים של כל כלי שייט המופיע על גבי כל מטבע שמגיע לידי.

העניין הרב באיסוף מטבעות המתארים אוניות, ההתעמקות ההיסטורית בנושא, והיעדר ספרות נומיסמטית נושאית, סייעו ליוסי לפני שנים מספר לקבל החלטה: להוציא לאור ספר עם פירוט כל מטבעות העולם עליהם מתנוססת תמונה של כלי שייט, מלווה בתיאור הרקע ההיסטורי של האוניות והאישים שהיו קשורים בהן.

עד מהרה התברר למחבר כי לא די בספר אחד, אלא שיש צורך בשלושה כרכים כדי לכסות את כל מטבעות

העולם מתחילת המאה ה-19 עד היום. לאחר מלאכה של מספר שנים, הכוללת מאות רבות של שעות במוזיאונים וספריות, נבירה באינספור ספרים, קטלוגים וכתבי עת נומיסמטיים והיסטוריים, וכן התכתבויות ענפות עם מוסדות ואישים בעולם כולו, קרם הרעיון עור וגידים ולבסוף, בשנת 2007, יצא לאור הספר הראשון של הטריולוגיה הנומיסנאוטית בשפה האנגלית: **כלי שייט על מטבעות העולם – כרך א': אירופה 1800-2005**.

מבנה הספר הינו פשוט ונוח למדי לשימוש. בדומה לקטלוגים מסחריים ערוך הספר אלפביתית לפי מדינות ולפי סדר קטלוגי, תוך ציון בנפרד של מטבעות מחזור. אולם כאן נגמרת כל דמיון בין "כלי שייט על מטבעות העולם" לבין קטלוגים מצויים. מה שהופך ספר זה ליצירה בעלת ערך אנציקלופדי היא העובדה כי כל מטבע ומטבע מלווה בתיאור מפורט ורקע היסטורי. במיוחד נהייתי לקרוא בעמוד 73-74 (כן, ממש על עמוד שלם!) את הסיפור המרתק של האדמירל סיר פראנסיס דרייק (Admiral Sir Francis Drake), המצביא האנגלי האגדי, אימת הספרדים, ששירת נאמנה את המלכה אליזבת הראשונה על סיפון ספינת הדגל שלו "איילת הזהב" (Golden Hind). יוסי גם לא שכח לציין כי – בנוסף למעלליו כלוחם מהולל – סיר פראנסיס גם היה... סתם שודד ים!

לא רק מחבר הספר נותן כבוד ראוי לסיר פראנסיס, אלא גם מדינתו אנגליה (פרק בריטניה הגדולה) זכרה אותו לטובה והנציחה את ספינתו על אחד המטבעות המוכרים ביותר בעולם והמדהים ביותר. המטבע בערך חצי פני (Half Penny) הוטבע מ-1937 עד 1970 ובוטל רק עקב המעבר לשיטה העשרונית והכנסתה למחזור של סידרת מטבעות בעלי עיצוב שונה.

מעניין לגלות מתוך ספרו של יוסי דותן כי ארץ הולדתו הולנד – בעלת היסטוריה ימית מפוארת – הנפיקה רק מטבע עלוב אחד ועליו איור של אונייה. עלוב תרתי משמע, כי המטבע ההולנדי היחיד עם אונייה בערך 25 סנט מאבץ הונפק על ידי הכובש הנאצי בשנים 1941-43.

לעומת זאת תופסת הפרק על מושבת הכתר הבריטית הקטנטנה גיברלטר לא פחות מ-27 עמודים. אלון אירופה בהנפקת מטבעות זיכרון עליהם מופיעות אוניות הינו מאן השוכן בים האירי. אי זה, בו מהווה הלידה סטרלינג הבריטית הילך חוקי, הנפיק 183 מטבעות לשוק האספני בלבד, אשר תיאורם המפורט משתרע על 45 עמודים. למרות איכותו הגבוהה של הספר וערכו הרב לנומיסמטיקה, מצאנו בו מספר קטן של מחלות ילדות אשר יתוקנו בכרכים הבאים. ראשית, בהשוואה לקטלוגים וספרים נומיסמטיים אחרים, מופיעות בספר זה מעט תמונות של מטבעות. למשל, הפרק על איטליה מכסה שבעה עמודים אך מופיעה בו תמונה של מטבע אחד בלבד. עם זאת, יש לציין שהתמונות הינן באיכות טובה. שנית, לכותב שורות אלו הייתה בעיה עם הגופן (פונט) הדק והלא מספיק שחור, שמקשה על קריאה שוטפת.

כלי שייט על מטבעות העולם – כרך א': אירופה 1800-2005 מהווה ציון דרך, כי מדובר בספר ראשון מסוגו בשפה האנגלית העוסק בנומיסמטיקה תמטית. בכך פותח יוסי דותן את הדלת ליוצרים נוספים שמעוניינים לקטלג נושאים נומיסמטיים אחרים. ספר זה זכאי לקבל מקום של כבוד בכל ספרייה נומיסמטית, לא רק של אספני נומיסמטיקה. עתה אנו ממתנינים בקוצר רוח **לכרך ב': אמריקה ואסיה 1800-2008** (ההופעה מתוכננת ב-2010) **וכרך ג': אפריקה ואוקיאניה 1800-2011** (מתוכנן ל-2013). מחיר מומלץ של כרך א' 55 דולר, אך ניתן להשיגו באינטרנט החל מ-35 דולר.

יוסי, תודה והמשך יצירה פוריה!

Yossi Dotan. *Watercraft on World Coins — Volume I, Europe 1800-2005*. Alpha Press, 2007, softcover 276 pp. ISBN 978-1-89859-549-6.